

ZBIGNIEW SZCZYGIEŁ

ORCID: 0000-0003-1512-9002

Przewodniczący Komisji Uchwałodawczej Przestrzegania Prawa i Bezpieczeństwa
Sejmiku Województwa Dolnośląskiego

Działania Samorządu Województwa Dolnośląskiego na rzecz ochotniczych straży pożarnych

Mieszkańcy województwa dolnośląskiego tworzą regionalną wspólnotę samorządową — jako największą jednostkę zasadniczego podziału terytorialnego kraju — w celu wykonywania administracji publicznej¹. Należy zaznaczyć, że jest to dość młoda wspólnota w odniesieniu do innych, którymi niewątpliwie są ochotnicze straże pożarne, funkcjonujące od ponad stu lat. Wspólnoty te mają duże zasługi w zakresie ratowania zdrowia, życia lub środowiska w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub w związku z innymi miejscowymi zagrożeniami. Mają również zasługi w walce i zachowaniu polskości w czasie zaborów i wojen światowych. Zaborcy często godzili się, aby w tych jednostkach posługiwano się językiem polskim podczas działań ratowniczych czy szkolenia. W owym czasie wydawano dla strażaków książki i podręczniki w języku polskim, często odwołujące się do wartości patriotycznych. Były one czytane szczególnie przez młodych adeptów sztuki strażackiej. Świadczą o tym dość bogata literatura oraz przekazy ustne pochodzące z tych nie tak odległych czasów. Dziś, w roku setnej rocznicy odzyskania naszej państwowości, należy wspomnieć również o tych społecznościach, które były dziesiątkowane nie tylko przez działania ratownicze, lecz także przez działania zbrojne lub skazujące wyroki zaborców.

Fenomen tej formy działalności społecznej budzi wielki szacunek społeczności lokalnych oraz jest zauważany poza granicami naszego kraju.

Po przemianach społeczno-politycznych, jakie zaszły na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku, ochotnicze straże pożarne, przy dużym wkładzie pracy śro-

¹ Opracowanie zostało przygotowane na podstawie doświadczenia zawodowego autora.

dowiska naukowego Uniwersytetu Wrocławskiego, stały się samorządowymi stowarzyszeniami. Ustawodawca dał im możliwość partnerskiego funkcjonowania w nowo powstałej administracji publicznej i przedsiębiorców. Dzięki takim działaniom jednostki te nie podzieliły losu wszechobecnej obrony cywilnej opartej na zakładach pracy, tak zwanej gospodarki społecznionej. Likwidując lub prywatyzując tamte zakłady, likwidowano również straże pożarne. Nieważne było, czy funkcjonowały jako zawodowe, czy ochotnicze.

Przyjmując jednak, że nowy samorząd województwa stał się gospodarzem regionu, nie zapomniano o bezpieczeństwie, którego zapewnienie w znacznej mierze jest zadaniem państwa, szczególnie administracji rządowej, w tym służb, inspekcji i straży. Przyjęcie formy wspierającej i pomocowej sprawdziło się w pełni, w szczególności w sferze wychowawczej, czego dowodem jest konkurs dla dzieci i młodzieży szkolnej pt. *Uczę się bezpiecznie żyć* czy współorganizowanie i finansowanie konferencji naukowych o tematyce bezpieczeństwa.

Dobry gospodarz zachowuje szacunek dla obowiązujących regulacji prawnych, lecz ma on także prawo i obowiązek wspierać te obszary, w których nie jest głównym podmiotem. Efektem było wypracowanie (jako pierwszej w kraju) uniwersalnej płaszczyzny konstruktywnej kooperacji, przede wszystkim na linii wojewoda–marszałek, która sukcesywnie powiększała się i stanowi dziś naturalny mechanizm budowy systemu bezpieczeństwa regionu.

Wojewoda zatem koordynuje, a marszałek (samorząd i wszystkie jego struktury) wspiera, mając w tym zakresie wiele narzędzi. Najważniejsze z nich to strategia, która jest oparta na dofinansowaniu projektów i programów, powszechnie identyfikowalna. Jednak ograniczenie się do programów Unii Europejskiej byłoby nieprecyzyjne. W 2007 roku wprowadzono do budżetu możliwości udziału samorządu w działaniach gmin i powiatów służących dosprzętowieniu podmiotów ratowniczych oraz innym inwestycjom sprzętowym w odniesieniu do zarządzania kryzysowego. Większość działań tego programu w ciągu lat ukierunkowana była na wspieranie ochotniczych straży pożarnych, których rola w zapewnieniu bezpieczeństwa na poziomie gmin jest bezsprzeczna.

Ten program oraz inne działania możliwe były dzięki wspomnianemu instrumentowi strategicznemu. Wskazuję tu kształtowanie polityki regionalnej poprzez dokumenty strategiczne. Oczywiście najważniejszym jest strategia województwa. Różnie nazywana, jednak jest to punkt odniesienia dla wszystkich regionów nie tylko w Polsce, lecz także w całej Unii Europejskiej.

W tym konkretnym przypadku Dolny Śląsk może poszczycić się innowacyjnością. W 2004 roku na podstawie działania zapoczątkowanego przez Euroregion Nysa ówczesny wojewoda dolnośląski zwrócił się do samorządu dolnośląskiego, by w pracach nad strategią województwa uwzględnić kwestie bezpieczeństwa. Dokument przyjęto w 2005 roku, po raz pierwszy w Polsce, uwzględniając tym samym rolę samorządu województwa w systemie bezpieczeństwa. Wskazano wówczas kilka konkretnych działań, wśród których niezwykle istotną kwestią była działalność

wychowawcza dzieci i młodzieży. Dowodem jest wspomniany konkurs *Uczę się bezpiecznie żyć*, który od kilkunastu lat swojego istnienia pomógł zaktywizować województwo, a dziś wyzwala mechanizmy poza jego granicami. Można zatem stwierdzić, że była to bardzo dobra inwestycja dla województwa i dla całego kraju.

Kolejnym dokumentem planistycznym z 2007 roku uszczegółowiającym Strategię został „Program wspierania systemu bezpieczeństwa Województwa Dolnośląskiego”. W 2008 roku zarząd województwa przyjął ten program. W latach 2007–2008 toczyła się poważna dyskusja dotycząca roli samorządu w bezpieczeństwie, na zasadzie wspierania tego systemu, przypisanej administracji rządowej. Ostatecznie wspomniane „wspierania” pozwoliło na uzyskanie konsensusu wszystkich podmiotów. Lata 2004–2008 ukształtowały filozofię uczestnictwa samorządu w systemie bezpieczeństwa. W kolejnych pracach nad nową strategią bezpieczeństwo zyskało własny rozdział, a niedawno powtórzono mechanizm uszczegóławiania strategii, tworząc „Politykę wspierania systemu bezpieczeństwa”. W międzyczasie dokonano wielu korekt ideowych w służbach samorządu.

Kolejny wielki program wojewódzkiej sieci światłowodowej powstawał także z myślą o wsparciu systemu bezpieczeństwa. Te i wiele innych inicjatyw ze sfery ideowej w początkach wieku przeszły do dokumentów strategicznych, generując pod koniec dekadę nową przestrzeń w systemie bezpieczeństwa, opartą na doświadczeniach regionu w sytuacjach zagrożeń, klęsk ekologicznych i innych wydarzeń okazyjnych lub o długotrwałej charakterystyce wpływu. Historia pokazuje realność stwierdzenia: nie czy, tylko kiedy. Z pewnością każdy rozumiał potrzebę współdziałania. Brakowało jednak narzędzi by przełamać zawężanie bezpieczeństwa do służb, inspekcji i straży.

Impuls pojawił się ze strony organizacji pozarządowej — Euroregionu Nysa, a więc podmiotu formalnie znajdującego się poza systemem. Ale impuls nie był pozbawiony argumentów. Poza wspomnianym konkursem (obszarem edukacyjnym) doświadczenia transgraniczne były rzeczywistością odnoszącą się do terenów przygranicznych Polski, Czech i Niemiec. Doświadczenia te, ujęte w 2003 roku w „Programie poprawy stanu bezpieczeństwa”, były pierwszą odolną próbą opisanie tej rzeczywistości i wskazania kierunków działania. Nie był to jedynie teoretyczny zapis, gdyż już w 2000 roku Euroregion Nysa skutecznie zainspirował Komendę Główną PSP do aplikowania do unijnych programów transgranicznych. W 2003 roku na posiedzeniu Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej ds. Współpracy Transgranicznej kierowanej przez MSWiA w Jeleniej Górze przekazano Państwowej Straży Pożarnej pierwsze samochody. Widać więc, że nie mówimy o przypadkowych działaniach, ale o wpływie podmiotu pozarządowego, który korzystając ze wsparcia centralnego, uzyskał dobry klimat w regionie, nawet dla tak wówczas nowatorskich idei współdziałania administracji rządowej i samorządowej.

Znaczącym faktem jest rola świata nauki w tworzeniu tego klimatu, a w odniesieniu do prawa rola ta nie jest wyłącznie teoretyczna. Już w 2003 roku władze

Uniwersytetu Wrocławskiego zadeklarowały swoje wsparcie dla idei Euroregionu Nysa, przejętych już w następnym roku przez województwo. W 2004 roku w ramach Festiwalu Nauki jeden z dni po raz pierwszy poświęcono bezpieczeństwu. W 2009 roku odbyła się konferencja naukowa pt. *Bezpieczeństwo wewnętrzne w zadaniach administracji rządowej*, w 2016 roku zaś — konferencja naukowa *Powszechna ochrona ludności w stanach nadzwyczajnych w zadaniach terenowej administracji publicznej*. Była ona związana z jubileuszem dwudziestopięciolecia przygotowania na Uniwersytecie Wrocławskim tak zwanych ustaw strażackich: o Państwowej Straży Pożarnej i o ochronie przeciwpożarowej.

Przykładów konkretnych działań Dolnego Śląska jest wiele. Najważniejsze jest jednak utrzymanie ciągłości biegu idei. Bezpieczeństwo buduje się w fazie prewencji. Gdy zagrożenie wystąpi, pojawiają się mechanizmy reagowania. Współpraca i równorzędność wszystkich podmiotów fizycznych i prawnych jest receptą na sukces. Inwestowanie w bezpieczeństwo zatem przynosi powszechny pożytek i jest pożądane dla całej społeczności, nie tylko Dolnego Śląska.

Activities of the Local Government of the Lower Silesian Voivodship for the volunteer fire brigades

Summary

Activities of the Local Government of the Lower Silesian Voivodship for the volunteer fire brigades performing rescue, training and assistance tasks. The author describes the actions based on his own experience and observations in this area.

Keywords: community, volunteer fire department, fire protection, public task.